

Aleksandra Sz wajca

Białoruskie doświadczenia w zakresie zarządzania kryzysowego

Zeszyty Naukowe Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Witelona w Legnicy 18 (1), 63-72

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aleksandra Szwajca

Białoruskie doświadczenia w zakresie zarządzania kryzysowego

STRESZCZENIE

Bezpieczeństwo Republiki Białorusi chronione jest przez organy państwowe przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Białoruś jest państwem położonym w Europie Wschodniej, przynależącym do organizacji międzynarodowych i regionalnych. W związku ze swoim położeniem geograficznym oraz przebytymi transformacjami jest szczególnie narażone na szereg zagrożeń, zwłaszcza tych związanych ze zorganizowaną przestępczością, handlem ludźmi, narkotykami, bronią itp. Ponadto w dalszym ciągu zmagają się ze skutkami jednej z największych katastrof, jaką był wybuch reaktora jądrowego w elektrowni w ukraińskim Czarnobylu (1986), który spowodował skażenie dużej części Białorusi. Zarządzanie kryzysowe na obszarze Republiki Białorusi sprawuje Ministerstwo Sytuacji Nadzwyczajnych Republiki Białorusi (MES), które jest właściwym organem rządowym do spraw regulacji i kontroli w zakresie zapobiegania i likwidacji sytuacji nadzwyczajnych katastrof naturalnych i antropogenicznych oraz obrony cywilnej, ochrony przeciwpożarowej, przemysłowej, bezpieczeństwa jądrowego i radiacyjnego, likwidacji skutków katastrofy w Czarnobylu, tworzenia i utrzymywanie rezerw państwowych i mobilizacji materiału. Organizację działań organów państwowych i obywateli reguluje ustawa z dnia 5 maja 1998 N-141-W o ochronie ludności i terytorium w sytuacji kryzysowej, regularnie zmieniana i dostosowywana do obecnych realiów. Białoruski system zarządzania kryzysowego funkcjonuje na wszystkich szczeblach administracyjnych państwa, zwracając uwagę na monitorowanie zagrożeń, edukację społeczeństwa oraz rzetelną politykę informacyjną. O pojawieniu się sytuacji kryzysowej informowany jest organ państwowy, który decyduje o uruchomieniu konkretnych procedur, a co za tym idzie – właściwych sił i środków potrzebnych do opanowania zaistniałego zdarzenia oraz późniejszej odbudowy.

Słowa kluczowe: zarządzanie kryzysowe, sytuacja kryzysowa, zagrożenie, katastrofa, Białoruś.

Wstęp

Republika Białorusi jest państwem usytuowanym we wschodniej części Europy. Graniczy od zachodu z Rzeczpospolitą Polską (416 km), od wschodu z Federacją Rosyjską (990 km), od strony południowej z Ukrainą (975 km), a od północy z Republikami Łotewską (143 km) i Litewską (462 km)¹.

---

¹ *Encyklopedia geograficzna świata. Europa*, OPRESS, Kraków 1996, s. 214.

Białoruś charakteryzuje się nizinym ukształtowaniem terenu. Wyodrębnia się cztery regiony: Pojezierze Białoruskie, Wyżynę Białoruską, Nizinę Poleską i Nizinę Połocką. Pierwszy z powyższych cechują wały morenowe i wysoczyzny z licznymi jeziorami, przedzielonymi dolinami i równinami². Największa z nich Nizina Połocka położona nad rzekami Dźwiną, Willą i Niemnem jest częściowo zabagniona. Środkową część kraju zajmuje Wyżyna Białoruska, która łączy się z Grzędą Smoleńsko-Moskiewską, charakteryzuje się ukształtowaniem falistym, poprzecinanym jarami i wąwozami z najwyższym szczytem Białorusi Górą Dzierżyńską (346 m n.p.m.). Na południu rozciąga się Nizina Poleska z silnie zabagnionym dorzeczem Prypeci³.

Białoruś jest krajem śródlądowym, bez dostępu do morza. Jej rzeki należą do zlewisk dwóch mórz: Bałtyckiego (Dźwina oraz Niemen) i Czarnego (Dniepr wraz ze swoim dopływem Prypecią). Rzeki te najwyższy stan wód osiągają w kwietniu (tzw. rzeki śnieżno-deszczowe)⁴. Ponadto występują liczne jeziora polodowcowe oraz płytkie zabagnione.

Klimat umiarkowany z wyraźnym wpływem klimatu kontynentalnego. Opady deszczu około 600–750 mm rocznie, z przewagą w okresie letnim. Gleby mało urodzajne (bielico-we), 37% kraju zajmują gleby bagienne, torfowiska porośnięte lasami lub wykorzystywane jako łąki⁵. Zaznaczyć należy, że zasoby torfu wykorzystywanego do celów przemysłowych zajmują ok. 1,5 mln ha. Środowisko naturalne Białorusi uległo w znacznej części zniszczeniu na skutek awarii w elektrowni jądrowej w Czarnobylu (Ukraina) w roku 1986. Aż 80% opadu radioaktywnego dotarło na terytorium Białorusi, powodując skażenie 23% obszaru zamieszkałego przez ludność. W największym stopniu skażone są rośliny i powierzchnia gruntu do 10 cm⁶. Do chwili obecnej, mimo upływu wielu lat, odczuwalne są skutki tej katastrofy.

Białoruś jest państwem ubogim w złoża mineralne. Wyróżnia się wspomniany wyżej torf, niewielkie zasoby węgla brunatnego oraz ropy naftowej, a także soli potasowej, soli kamiennej, piasku, granitu, dolomitu, kredy, kamienia budowlanego oraz łatwo topliwych glin i krzemienia. Ponadto zaznaczyć należy, że na terytorium państwa białoruskiego występują złoża, które nie są eksploatowane, takie jak: łupki bitumiczne, gips i anhydryt, fosforyty, rudy żelaza i inne⁷.

Państwo białoruskie zamieszkiwane jest przez 9465,2 tys. osób⁸, z czego 83% stanowią Białorusini, 8% Rosjanie, 3% Polacy, a pozostałe narodowości to 6%. Większość populacji zamieszkuje miasta.

Gospodarka Białorusi opiera się głównie na przemyśle. Najlepiej rozwiniętymi jego gałęziami są: przemysł maszynowy, środków transportu, elektroniczny, chemiczny, włókienniczy, spożywczy i drzewny. Skupiony jest przeważnie w wielkich miastach. Republika Białorusi stała się również ważnym eksporterem swoich produktów na rynki europejskie, zwłaszcza Europy Wschodniej, jak i międzynarodowe. Ponadto staje się znaczącym partnerem międzynarodowych koncernów. Istotnym jest również fakt, iż przez terytorium Republiki Białorusi

² Ibidem.

³ Szerzej: ibidem; J. Mordawski, J. Makowski, M. Augustyniak, *Geografia. Azja i Europa. Podręcznik klasy VII*, Wydawnictwo M. Rożak, Gdańsk 1997, s. 164–165.

⁴ Ibidem

⁵ Szerzej: ibidem.

⁶ Szerzej: ibidem.

⁷ www.minsk.trade.gov.pl/pl/belarus/article/detail,335,Podstawowe_informacje_o_Bialorusi.html, (dostęp: 10.02.2015).

⁸ Ibidem

przechodzi rurociąg naftowy „Przyjaźń” z odgałęzieniem do rafinerii w Nowopołocku oraz gazociąg przesyłowy do krajów Europy Zachodniej z Półwyspu Jamalskiego⁹.

Położenie geograficzne Białorusi sprawia, że przez jej terytorium przebiegają i krzyżują się ważne szlaki transportowe. W środkach transportu ludzi i towarów główną rolę odgrywa kolej oraz transport samochodowy. Główną linią kolejową jest Brześć–Baranowice–Mińsk–Orsza, będące częścią magistrali Berlin–Warszawa–Moskwa. Dróg kołowych jest ok. 80 tys. km. Rozwinięty jest również transport lotniczy oraz wodny.

Ustrój

Republika Białorusi od deklaracji suwerenności 27 lipca 1990 roku oraz proklamacji niepodległości z dnia 28 sierpnia 1991 roku i Konstytucji z 1994 roku jest republiką prezydencką. Głową państwa jest Prezydent posiadający szerokie uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej, a także reprezentuje Białoruś na szczeblu międzynarodowym¹⁰. Głowa państwa wybierana jest w wyborach powszechnych na 5-letnią kadencję. Stoi na straży ochrony suwerenności państwa, bezpieczeństwa narodowego, integralności terytorialnej oraz zapewnienia stabilności polityczną, gospodarczą i ciągłość współdziałania organów władzy państwowej¹¹. Ponadto w przypadku wystąpienia klęski żywiołowej czy innej sytuacji kryzysowej mogącej zagrozić bezpieczeństwu życia i zdrowia obywateli oraz państwa ogłasza stan wyjątkowy. Przewodniczy Radzie Bezpieczeństwa Republiki, a także powołuje i odwołuje jej Sekretarza. Pełni funkcję Komendanta Głównego Sił Zbrojnych Republiki oraz ustanawia Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych, jak również w przypadku zagrożenia militarnego czy innego stanu wyjątkowego ogłasza mobilizację¹².

Organem ustawodawczym i reprezentacyjnym Republiki Białorusi jest Parlament – Zgromadzenie Narodowe składające się z dwóch izb: Izby Reprezentantów i Rady Republiki. Parlamentarzyści wybierani są na 4-letnią kadencję. W Radzie Republiki, zwanej izbą wyższą, zasiada 64 deputowanych, z których 56 wybierają rady terenowe, a 8 Prezydent Republiki, co sprawia, że niejako są przedstawicielami wszystkich regionów państwa¹³. Natomiast Izba Reprezentantów liczy 110 deputowanych wybieranych w wyborach powszechnych. Deputowani Izby Reprezentantów mogą być członkami rządu. Nie wolno być członkiem obu izb jednocześnie¹⁴.

Władzę wykonawczą sprawuje Rada Ministrów Republiki Białorusi, która jest centralnym organem administracji państwowej. Rząd ze swojej działalności odpowiada przed Prezydentem i Parlamentem Republiki. Składa się z Prezesa Rady Ministrów, jego zastępców i ministrów. Członkami rządu mogą być również szefowie innych centralnych organów administracji państwowej. Premier powoływany jest przez Prezydenta Republiki za zgodą Izby Reprezentantów. Rząd Republiki zarządza systemem organów administracji państwowej,

⁹ Szerzej: <http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Bialorus-Gospodarka;4573790.html> (dostęp: 10.02.2015).

¹⁰ www.encyklopedia.pwn.pl (dostęp: 10.02.2015).

¹¹ Konstytucja Republiki Białorusi (Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь) z dnia 15 marca 1994, <http://pravo.by/main.aspx?guid=6351>, (dostęp: 9.02.2015).

¹² Ibidem, art. 84.

¹³ www.encyklopedia.pwn.pl (dostęp: 10.02.2015).

¹⁴ Szerzej Konstytucja Republiki Białorusi (Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь) z dnia 15 marca 1994, <http://pravo.by/main.aspx?guid=6351>, art. 95- 97, (dostęp: 9.02.2015).

które mu podlegają, oraz innych organów wykonawczych poprzez opracowywanie podstawowych wytycznych dla polityki krajowej i zagranicznej oraz gospodaruje środkami na ich wykonanie¹⁵.

Podział terytorialny Białorusi składa się z sześciu Obwodów: Brzeskiego, Grodzieńskiego, Mohylewskiego, Mińskiego, Homelskiego i Witebskiego. Ponadto występuje 118 rejonów, 112 miast i 90 osiedli miejskich¹⁶. Władza sprawowana jest przez lokalne rady deputowanych, wybierane przez mieszkańców danego okręgu na okres czterech lat. Szeffowie powoływani są przez Prezydenta Republiki Białorusi. Do ich głównych zadań należy rozwiązywanie problemów o znaczeniu lokalnym oraz dbanie o interesy obywateli i wykonywanie decyzji wyższych organów państwowych¹⁷.

Władzę sądowniczą sprawuje Sąd Najwyższy oraz sądy obwodowe i rejonowe.

Białoruś jest członkiem założycielem ONZ, przynależy do Wspólnoty Niepodległych Państw, Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, Związku Rosji i Białorusi oraz OBWE.

Zagrożenia bezpieczeństwa

Bezpieczeństwo Republiki Białorusi chronione jest przez organy państwowe przed zagrożeniami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Mając na uwadze położenie geograficzne tego państwa, jak i jego historię oraz przebyte transformacje ustrojowe, można dostrzec jego podatność na wszelakie zagrożenia, zwłaszcza te związane z szeroko pojętą zorganizowaną przestępczością. Literatura przedmiotu definiuje pojęcie „zorganizowanej przestępczości” jako organizację mającą określoną ilość członków, której celem głównym jest czerpanie korzyści majątkowych z nielegalnej działalności przez stosowanie przemocy albo groźby jej użycia¹⁸. W związku z przebudową ustrojową w latach dziewięćdziesiątych XX wieku gospodarka Białorusi przeżywała kryzys, co doprowadziło do wzrostu biedy wśród obywateli. Zła sytuacja finansowa była jednym z determinantów działań przestępczych. Dużym problemem stał się proceder handlu ludźmi. Białoruś była przede wszystkim krajem pochodzenia ofiar, ale również prowadził przez nią tranzyt handlu kobiet i dzieci przeznaczonych do prostytucji. W związku z tym Białoruś w 2006 roku wystąpiła z inicjatywą do Zgromadzenia Ogólnego ONZ o stworzenie globalnego partnerstwa przeciwko handlowi ludźmi. W roku 2011 utworzono fundusz celowy do spraw ochrony ofiar handlu ludźmi, zwłaszcza kobiet i dzieci¹⁹.

Istotnym problemem jest również nielegalna migracja do krajów Europy Zachodniej oraz państw skandynawskich, której droga prowadzi przez Białoruś. Szacuje się, że przez kraj przejeżdża rocznie przeszło 30–40 tys. migrantów²⁰. Kolejnym zagrożeniem związanym z przestępczością zorganizowaną jest handel narkotykami. Obszar Białorusi leży na skrzyżowaniu szlaków przerzutowych narkotyków z krajów azjatyckich do Europy oraz środków

¹⁵ Szerzej: *ibidem*, art. 106–108.

¹⁶ Dane za <http://belarusfacts.by/pl/belarus/about/regions/> (dostęp: 9.02.2015)

¹⁷ Szerzej Konstytucja Republiki Białorusi, akt cyt. rozdział 5 (dostęp: 9.02.2015).

¹⁸ E. G r a b a r a, *Stanowisko Polski w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004, s. 64.

¹⁹ http://poland.mfa.gov.by/pl/belarus/politics/foreign_policy/ (dostęp: 9.02.2015).

²⁰ Szerzej http://www.krakow.pte.pl/pliki/Ewolucja%20i%20ocena%20funkcjonowania_05_Rozdzia%C5%82-5.pdf, str. 150, (dostęp: 5.02.2015).

psychotropowych i narkotyków syntetycznych w przeciwnym kierunku²¹. W ramach zwalczania tegoż procederu oraz przeciwdziałaniu narkomanii zastrzeżono od stycznia 2015 roku przepisy dotyczące posiadania tychże²². Ponadto Białoruś współpracuje z organizacjami międzynarodowymi w celu przeciwdziałaniu zagrożeniom. Z przestępczością związane jest również zagrożenie korupcją, które jest obecne na wszystkich szczeblach administracji białoruskiej. Koncepcja Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Białorusi zatwierdzona przez Prezydenta dnia 9 października 2010 roku uznaje to zjawisko za jedno z głównych potencjalnych i realnych zagrożeń bezpieczeństwa²³. Jest to zjawisko, które do rozwiązania potrzebuje zaangażowania i zmiany nawyków strony rządowej, administracji itp. – tak ludzie przyjmujących korzyści majątkowe, jak i zwykłych obywateli, którzy je „wręczają”.

Powyższy dokument przyjmował, że brak jest zagrożeń o charakterze wojskowym i takich, które mogłyby zagrozić bezpieczeństwu integralności, natomiast największego niebezpieczeństwa upatrywał w sferze ekonomicznej. Wskazuje, że gospodarka białoruska narażona jest na negatywny wpływ czynników zewnętrznych z powodu wysokich zależności od dostaw surowców energetycznych przy jednocześnie utrzymującej się wysokiej energochłonności. Ponadto na wykorzystywanie przez państwa bądź grupy państw presji przewagi surowcowej i ekonomicznej do promowania swoich produktów. Istotnym również jest rozwijanie korytarzy transportowych, a także systemów tranzytu surowców energetycznych i alternatywnych wobec tych występujących na terytorium Białorusi oraz celowe ograniczanie jej możliwości tranzytowych²⁴. W związku z powyższym wskazuje się na konieczność uniezależnienia się od dostaw surowców energetycznych, a co za tym idzie, poszukiwanie alternatywnych rozwiązań.

Katalog zjawisk zagrażających bezpieczeństwu państwa zawiera również te, które wywołane są siłami natury bądź działalnością człowieka. Są to zdarzenia nagłe, niejednokrotnie niemożliwe do przewidzenia, a które powodują duże straty ludzkie i materialne. Do tych naturalnych występujących w ostatnich czasach na terenie Białorusi należą powodzie, zwłaszcza roztopowe i sezonowe, śnieżyce, pożary lasów oraz – w związku z występowaniem licznych terenów podmokłych – mgły mogące zagrozić ruchowi komunikacyjnemu. Białoruś jako kraj uprzemysłowiony narażona jest również na zjawiska będące następstwem działalności człowieka i – jak pokazała historia – nie tylko tej znajdującej się na jej terytorium. Mowa tutaj o skutkach katastrofy reaktora jądrowego w elektrowni w Czarnobylu na Ukrainie 26 kwietnia 1986 roku. Mimo że feralna elektrownia znajduje się na terenie obecnej Ukrainy, to jej bliskie sąsiedztwo z Białorusią spowodowało, że największy odsetek terenów skażonych znajduje się tam właśnie. Tereny objęte skażeniem zamieszkiwała wówczas prawie ¼ ludności białoruskiej. Problem dotknął prawie 118 rejonów Białorusi, z mapy zniknęło ponad 430 miejscowości. Wydzielony został obszar 30-kilometrowej strefy ewakuacji ludności. Ponadto w strefie zamkniętej na powierzchni przeszło 2000 km² znajduje się Poleski Rezerwat Radiacyjno-Ekologiczny. Po katastrofie wyłączono z użytkowania prawie 15% obszarów leśnych i 20% obszarów rolniczych. Straty gospodarcze szacuje się

²¹ Ibidem, str. 151.

²² Informacje za www.belsat.eu (dostęp: 9.02.2015)

²³ Koncepcja Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Białorusi z dnia 9.10.2010 r., http://www.pravo.by/webnpa/text.asp?RN=P31000575#%D0%97%D0%B0%D0%B3_%D0%A3%D1%82%D0%B2_1 (dostęp: 9.02.2015).

²⁴ Szerzej: ibidem; notatka nt. kluczowych dla RP zapisów Konwencji Bezpieczeństwa Narodowego, www.bbn.gov.pl/download/1/6103/2011KBNBialorus.pdf (dostęp: 5.02.2015).

na ok. 235 mld dolarów²⁵. W roku 2003 powołano do życia Forum Czarnobylskie, w skład którego wchodzi przedstawiciele Agencji Energii Atomowej (MAEA), Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), Programu ONZ ds. Rozwoju (UNDP), Organizacji ds. Żywności (FAO), Programu ONZ ds. Środowiska (UNEP), Biura ONZ ds. Koordynacji Spraw Humanitarnych (UN-OCHA), Komitetu Naukowego ONZ ds. Skutków Promieniowania Atomowego (UNSCEAR), Banku Światowego oraz Rządów Ukrainy, Rosji i Białorusi²⁶. Celem utworzonego forum są działania zmierzające do odkrycia zasięgu skutków zdrowotnych, gospodarczych, społecznych i ekologicznych, a także opracowanie systemu zachowania przy wystąpieniu tego typu zagrożenia, jak i wypracowanie umiejętności zmniejszania skutków wydarzenia. W związku ze skalą istniejącego nadal zagrożenia wymaga się od państw zagrożonych stałego monitoringu napromieniowania i prowadzenia szeregu działań naprawczych, ale także pomocowych. W Republice Białorusi zagadnieniem tym zajmuje się specjalny Wydział Ministerstwa ds. Spraw Nadzwyczajnych i podległe mu jednostki.

System zarządzania kryzysowego

Zarządzanie kryzysowe to zespół działań organizacyjnych, logistycznych, finansowych i prawnych koniecznych do przeciwdziałania powstania sytuacji kryzysowej, a w razie jej wystąpienia – zminimalizowania skutków powstałej. Republika Białorusi prowadzi działania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa obywateli i osób przebywających na terytorium państwa. Ustawa z dnia 5 maja 1998 r. N-141-W o ochronie ludności i terytorium w sytuacji kryzysowej, regularnie zmieniana i dostosowywana do obecnych realiów, reguluje organizację działań organów państwowych i obywateli na skutek wystąpienia sytuacji awaryjnych.

Uczestnikami zarządzania kryzysowego na Białorusi jest Ministerstwo ds. Sytuacji Nadzwyczajnych, organizacje państwowe podległe Radzie Ministrów, lokalne organy wykonawcze i administracji. Zarządzanie kryzysowe sprawuje Ministerstwo Sytuacji Nadzwyczajnych Republiki Białorusi (MES). Ministerstwo to jest właściwym organem rządowym do spraw regulacji i kontroli w zakresie zapobiegania i likwidacji sytuacji nadzwyczajnych katastrof naturalnych, antropogenicznych i obrony cywilnej, ochrony przeciwpożarowej, przemysłowej, bezpieczeństwa jądrowego i radiacyjnego, likwidacji skutków katastrofy w Czarnobylu, tworzenia i utrzymywania rezerw państwowych i mobilizacji materiału.

Głównymi zadaniami państwowego systemu są²⁷:

- opracowanie i wdrożenie systemów prawnych i ekonomicznych potrzebnych do właściwej ochrony ludności i terytorium przed wystąpieniem sytuacji nadzwyczajnych,
- wdrożenie programów naukowych i technicznych mających na celu zapobieżenie katastrofom i poprawę stabilności organizacji i obiektów,
- zapewnienie zaplecza socjalnego, tj. miejsc zakwaterowania ewakuowanych, zasobów żywności itp.,

²⁵ www.polskieradio.pl/75/921/Artykul/356673,To-Bialorus-najbardziej-ucierpiala-po-wybuchu-w-Czarnobylu (dostęp: 6.02.2015)

²⁶ Szerzej: *Spuścizna Czarnobyla: Skutki zdrowotne, ekologiczne i społeczno-polityczne oraz zalecenia dla rządów Białorusi, Federacji Rosyjskiej i Ukrainy*, www.carbon14.pl/~andrzej/Prawo%20Atomowe/Spuścizna%20Czarnobyla.pdf (dostęp: 6.02.2015).

²⁷ Ustawa z dnia 05 maja 1998 N-141-W o ochronie ludności i terytorium w sytuacji kryzysowej, art. 3 (Закон Республики Беларусь от 5 мая 1998 г. № 141-3). www.mchs.gov.by, (dostęp: 9.02.2015).

- przygotowanie i wdrożenie gotowości działania organów rządowych na czas wystąpienia sytuacji kryzysowej,
- tworzenie krajowych zasobów rezerw materialnych,
- gromadzenie, przetwarzanie i dostarczanie informacji o zagrożeniach oraz terenach wrażliwych na wystąpienie zdarzeń,
- przygotowanie ludności do działania w sytuacjach kryzysowych,
- przewidywanie i ocena skutków społeczno-ekonomicznych katastrof,
- współpraca międzynarodowa w zakresie ochrony ludności i terytorium,
- planowanie szeregu działań związanych z ochroną ludności.

Organy administracji rządowej, samorządowej i inne organizacje państwowe organizują pracę w podległych sobie organach i terenie zgodnie z obowiązującym prawem. Ponadto tworzą jednostki strukturalne właściwe do zapobiegania i przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym. Istotnym również jest fakt wyszkolenia podmiotów zarządzających i współdziałających do właściwych zachowań i działań koniecznych w trakcie wystąpienia zjawiska o charakterze kryzysogennym.

Prezydent Republiki Białorusi w trakcie wystąpienia kryzysu określa główne kierunki państwa, a także wydaje akty prawne konieczne do funkcjonowania organów i ludności. Decyduje o wprowadzeniu stanu wyjątkowego na całym obszarze państwa lub na jego części. Ponadto w razie konieczności użycia Sił Zbrojnych wydaje zgodę na ich udział²⁸.

Zadaniami Rady Ministrów oprócz stanowienia aktów prawnych koniecznych do działania jest organizacja prac organów rządowych i tworzenie rezerwy zasobów materialnych potrzebnych do likwidacji zagrożeń oraz przygotowywanie procedury uruchamiania środków. Kontroluje również produkcję, użycie i przewóz materiałów niebezpiecznych, w tym radioaktywnych. Określa procedurę zbierania i wymiany informacji między krajowymi organami a pozostałymi uczestnikami systemu.

Kompetencje Ministerstwa Spraw Nadzwyczajnych to²⁹:

- realizowanie polityki państwa w sferze zapobiegania i likwidacji sytuacji kryzysowych,
- koordynowanie działania pozostałych organów państwowych w trakcie wystąpienia zdarzenia,
- przygotowywanie raportów o stanie państwa,
- nadzorowanie sił obrony cywilnej w działaniach zapobiegających,
- w razie potrzeby organizowanie niezależnych badań z udziałem międzynarodowych ekspertów,
- zapewnianie jasności i przejrzystości informacji,
- przygotowywanie zaplecza finansowego działań z zakresu zarządzania kryzysowego,
- przedstawianie Radzie Ministrów propozycji wykorzystania rezerw krajowych budżetu państwa,
- organizowanie szkoleń, konferencji naukowych, badań mających na celu nauczanie obywateli zachowań oraz wypracowanie umiejętności działania w trakcie kryzysu, a także dzięki stałemu rozwojowi naukowemu udoskonalenie krajowego systemu,
- wydawanie licencji dla osób prawnych i indywidualnych przedsiębiorców do prowadzenia działań w celu zapewnienia bezpieczeństwa pożarowego oraz działania

²⁸ Szerzej: ustawa z dnia 05 maja 1998 N-141-W o ochronie ludności i terytorium w sytuacji kryzysowej, wyd. cyt. art. 10.

²⁹ Szerzej Ibidem art. 11.

w zakresie bezpieczeństwa przemysłowego, potwierdzanie gotowości ratowników do prowadzenia działań,

- zarządzanie w sytuacjach kryzysowych na terenie Republiki Białorusi,
- organizowanie pomocy i działań humanitarnych,
- planowanie i organizowanie działania w zakresie zapobiegania i reagowania kryzysowego,
- koordynowanie monitorowania potencjalnych źródeł zagrożeń,
- wykonywanie innych działań w imieniu Prezydenta.

Na szczeblu lokalnym za zarządzanie kryzysowe odpowiadają organy wykonawcze i administracyjne. Wykonują one swoje zadania w celu ochrony terytorium sobie podległego oraz zapewnienia bezpieczeństwa ludności. W związku z tym organizują zasoby rzeczowe i ludzkie oraz przygotowują obywateli na okoliczność wystąpienia kryzysu. Dzięki takim działaniom członkowie danej społeczności potrafią współpracować z organami zarządzającymi, a także potrafią ochronić siebie samych, a co za tym idzie zmniejszyć rozmiar strat. Przygotowują procedury ewakuacji ludności oraz miejsca ewakuacji, a także rezerw i zapasów. Prowadzą zgodnie z procedurami monitoring zagrożeń oraz rzetelną politykę informacyjną. Ostrzegają ludność przed potencjalnymi zjawiskami kryzysowymi. Organizują zasoby finansowe na potrzeby zarządzania kryzysowego. Niezwykle istotnym jest, aby zarządzanie kryzysowe na szczeblach lokalnych, samorządowych było dobrze zorganizowane i przygotowane, gdyż właśnie na tym poziomie najczęściej zauważa się zarzewie powstającego kryzysu. Skuteczna organizacja działań przedkryzysowych wspomaga czynności w fazach reagowania i odbudowy³⁰.

Swoje prawa, ale i obowiązki związane z wystąpieniem sytuacji kryzysowej posiadają również obywatele Białorusi. Ustawa zapewnia im ochronę życia, zdrowia i mienia oraz pomoc podczas wystąpienia sytuacji kryzysowej, opiekę zdrowotną, w razie konieczności ewakuacji miejsce zamieszkania i środki konieczne do życia. Ponadto w przypadku utraty zdrowia przy wykonywaniu obowiązków związanych z ratowaniem innych przysługuje renta, którą w przypadku śmierci otrzymuje rodzina ratownika. Natomiast od obywatela wymaga się przestrzegania przepisów prawa oraz środków bezpieczeństwa w swoim środowisku domowym lub służbowym. Poznaje on podstawowe zasady ochrony oraz sposoby zachowania się w czasie zagrożenia oraz dąży do stałego doskonalenia swoich umiejętności, aby skutecznie współdziałać ze służbami właściwymi do reagowania. Republika Białorusi duży nacisk kładzie na edukowanie społeczeństwa. Ma to ogromne znaczenie w reagowaniu na zaistniałą sytuację. Nie tylko dla samej jednostki, ale niejednokrotnie dla powodzenia całej akcji, a nawet dla zażegnania zagrożenia w jego początkowej fazie i niedopuszczenia do jego rozprzestrzenienia się. Obywatel świadomy swoich umiejętności oraz wiedzy na temat postępowania czuje się bardziej bezpieczny i współpracując lub nie przeszkadzając służbom ratowniczym, obdarza je swoim zaufaniem.

Mając na uwadze zasięg, miejsce i charakter zjawiska kryzysogenego, ustanawia się w Republice Białorusi klasyfikację sytuacji kryzysowych. Tworzona jest ona w celu wskazania dowodzących oraz uruchomienia należnych sił i środków. Wyróżnia się kryzys:

- lokalny,
- miejski,

---

³⁰ Szerzej o zadaniach: ustawa z dnia 05 maja 1998 N-141-W o ochronie ludności i terytorium w sytuacji kryzysowej, art. 14.

- regionalny,
- państwowy,
- transgraniczny³¹.

W momencie pojawienia się sytuacji kryzysowej organ, który otrzyma informację o niej, przekazuje ją do organu państwowego i w zależności, jaką skalę zdarzenie przybiera, uruchamiane są konkretne procedury. W przypadku gdy rozmiar katastrofy przekracza możliwości operatora, wspomagany jest on przez organy wyższego stopnia, aż do zażegnania problemu. Jeżeli siły i środki nie są wystarczające, wtedy Rada Ministrów może zwrócić się z wnioskiem do Wspólnoty Niepodległych Państw o konieczne środki, aby pokonać zaistniałą sytuację. Ponadto Prezydent może zaangażować do pomocy w usuwaniu zagrożenia Siły Zbrojne lub inne oddziały i formacje o charakterze wojskowym. Podczas prowadzenia działań naprawczych istotnym jest, aby informowano opinię publiczną o zaistniałej sytuacji, jej skali i obszarze oddziaływania. Obowiązek rzetelnego i dokładnego informowania społeczeństwa jest obowiązkiem ustawowym i pozwala na uniknięcie chaosu informacyjnego oraz niepotrzebne i szkodliwe niedomówienia. Ponadto przekazywane są informacje o sposobach ochrony przed zagrożeniem, miejscach ewakuacji czy inne istotne informacje. Ukrywanie, opóźnianie lub przekazywanie fałszywych informacji jest karane zgodnie z zapisami ustawy³².

Podsumowanie

Reasumując, Republika Białorusi jest państwem, które w swojej historii doświadczyło skutków sytuacji kryzysowej. Mimo że nastąpiły w nim zmiany ustrojowe, pamięć o tym wydarzeniu pozostaje i mobilizuje do tworzenia systemu zarządzania kryzysowego, który jest skuteczny, oparty na współpracy władzy i obywateli. Wskazuje na ciągłą potrzebę zmian i udoskonalania tego, co konieczne. Stały rozwój zagrożeń, jakie niesie dzisiejszy świat, powoduje, że systemy zarządzania kryzysowego państw powinny korzystać z osiągnięć połączonych sił naukowców i praktyków dziedziny, jaką jest bezpieczeństwo. Białoruś w swoich działaniach jest tego przykładem.

Bibliografia

- Konstytucja Republiki Białorusi z dnia 15 marca 1994 (Канстытуцыя Рэспублікі Беларусь).
Ustawa z dnia 5 maja 1998 r. N-141-W o ochronie ludności i terytorium w sytuacji kryzysowej (Закон Республики Беларусь от 5 мая 1998 г. № 141-3).
Koncepcja Bezpieczeństwa Narodowego Republiki Białorusi z dnia 9.10.2010 r.,
Encyklopedia geograficzna świata. Europa, OPRESS, Kraków 1996.
J. Mordawski, J. Makowski, M. Augustyniak, 1997, *Geografia. Azja i Europa. Podręcznik klasa VII*, Wydawnictwo M. Rożak, Gdańsk.
E. Grabara, 2004, *Stanowisko Polski w zwalczaniu międzynarodowej przestępczości zorganizowanej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

³¹ Szerzej o zadaniach: ibidem, art. 5.

³² Szerzej: ibidem, art. 8.

Źródła internetowe:

www.bbn.gov.pl
www.belarusfacts.by
www.belsat.eu
www.carbon14.pl
www.encyklopedia.pwn.pl
www.mchs.gov.by
www.minsk.trade.gov.pl
www.polskieradio.pl
www.pravo.by

SUMMARY

Aleksandra Sz wajca

Crisis management in the Republic of Belarus

The State organs of the Republic of Belarus protect security of the Republic against internal and external threats. Belarus is a country in Eastern Europe and belongs to international and regional organizations. Due to its geographical location and past transformations, Belarus is particularly exposed to risks, especially those associated with organized crime, human trafficking, drugs, weapons, etc. Furthermore, it is still struggling with the effects of one of the biggest disasters, which was the nuclear reactor explosion at a power plant at the Ukrainian Chernobyl (1986), causing contamination of a large part of Belarus. Crisis management in the Republic of Belarus is in charge of the Ministry of Emergency Situations of the Republic of Belarus (MES). It is the appropriate governmental body responsible for: regulating and monitoring in the field of prevention and elimination of emergency situations of natural and man-made disasters and civil defense, fire protection, industrial, nuclear safety and radiation, liquidation of consequences of the Chernobyl disaster, the creation and maintenance of state reserves and mobilization of the material. Organizing activities of state bodies and citizens is regulated by the Act of May 5, 1998 N 141-W on the protection of the population and territory in a crisis situation, regularly changed and adapted to current situation. Belarusian crisis management system operates at all levels of the state administration, paying attention to the monitoring of risks, public education and reliable information policy. The state organ is being informed on appearing crisis situation. Then it decides to launch specific procedures and thus the appropriate forces and resources needed to manage an event occurring and the subsequent reconstruction.

Key words: crisis management, crisis situation, threat, disaster, Belarus.

Data wpływu artykułu: 7.01.2016 r.

Data akceptacji artykułu: 8.02.2016 r.